

МОВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

FOREIGN LANGUAGE POLICY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A FACTOR OF QUALITY ASSURANCE IN FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS

Стаття присвячена одній із актуальних, проте недостатньо висвітлених у фаховій літературі проблем – мовній освітній політиці вищих навчальних закладів стосовно іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців. Підкреслюється, що мовна політика розглядається як вагомий аспект державної політики, як сучасний спосіб забезпечення якості вищої професійної освіти.

Зауважується, що традиційний погляд на мову як показник національної ідентичності змінюється новими підходами, згідно яких мова виступає вже і як економічна сутність. Дається визначення поняття «мовна освітня політика вищого навчального закладу».

Наголошується, що результативність мовної освітньої політики залежить від опори на вітчизняні та зарубіжні досягнення у цій галузі; врахування прогресивних тенденцій розвитку взаємозв'язків між професійною та іншомовною підготовкою; від орієнтації на освітні та професійні потреби; замовлення суспільства та ринку праці. Зазначається, що формування мовної освітньої політики університету передбачає забезпечення комплексної та глибокої модернізації структури, змісту і технології іншомовної підготовки, системи управління, нормативно-правової та матеріально-технічної бази.

Окреслюються шляхи формування мовної освітньої політики вищого навчального закладу. Декларується низка конкретних заходів. Аргументується необхідність формування мовної освітньої політики вищих навчальних закладів для збереження та розвитку класичної вищої освіти. Стверджується, що класичні університети функціонують на засадах, що суперечать глобальному споживацтву, а саме: здійснюють науковий пошук і нові відкриття для їх подальшої передачі, а не для приватного нагромадження; передають не лише знання, а й соціальну і культурну пам'ять, культурні, освітні традиції, духовне багатство.

Констатується, що духовні надбання неможливо передати через віртуальне навчання, тому слід шукати компромісні шляхи. Розглядається можливість реалізації концепції змішаного навчання як компромісного варіанту осучаснення вищої професійної освіти. Розкривається поняття «змішане навчання» (blended learning).

Ключові слова: мовна освітня політика, вища професійна освіта, змішане навчання, європейський освітній простір.

The article is devoted to one of the most significant, but not sufficiently highlighted problems in the professional literature – the language educational policy of higher educational institutions in relation to foreign language training of future specialists. It has been emphasized that the language policy is seen as an important aspect of the state policy, as a modern way of quality assurance in professional higher education.

The authors pointed out that alongside with traditional view of language as an indicator of national identity new approaches, that consider a language as an economic essence, have appeared. The definition of the "foreign language education policy of a higher educational institution" has been provided. It has been emphasized that the effectiveness of the foreign language education policy depends on the following aspects: domestic and foreign achievements in this field; progressive trends in the development of the relationship between professional and foreign language training; orientation on educational and professional needs; the society and the labor market requirements.

It has been noted that the formation of the language education policy in universities involves comprehensive and profound modernization of the structure, content, and technologies of foreign language training, a system of management, normative-legal, and material-technical base. The ways of formation of the foreign language education policy of a higher educational establishment have been outlined. A number of specific measures, interrelated with resources and terms have been declared.

The necessity of the foreign language education policy in higher educational institutions for the development of classical higher education has been reasoned. The authors assert that classical universities function on principles that contradict global consumerism, particularly, they carry out scientific researches and new discoveries to be further disseminated, but not privately accumulated.

The classical universities transmit knowledge but also social and cultural memory, cultural, educational traditions, spiritual wealth. The possibility of implementing the concept of blended learning as a trade-off option for the modernization of higher professional education has been considered. The concept of "blended learning" been scrutinized.

Key words: linguistic education policy, professional higher education, blended learning, European higher educational area.

УДК 378:811.111 (073)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-35>

Хоменко О.В.,

докт. пед. наук,
доцент кафедри англійської мови
факультету перекладачів
Київського національного
лінгвістичного університету

Яценко Л.М.,

канд. пед. наук,
завідувач кафедри англійської мови
факультету перекладачів
Київського національного
лінгвістичного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді. Модернізація системи вищої професійної освіти передбачає, зокрема реакцію на необхідність інтеграції вищої професійної освіти до міжнародного єдиного освітнього простору, основними характеристиками якого є інтернаціоналізація, висока

соціальна, академічна мобільність, професійна мобільність професорсько-викладацького складу, забезпечення високої якості професійної освіти конкурентоспроможних фахівців. В цих умовах різко збільшився запит на якість іншомовної підготовки фахівців, на вільне і самостійне володіння

ними двома – трьома іноземними мовами, на їх здатність до сприйняття багатомовного та полікультурного середовища та рівноправної адекватної діяльності в ньому.

Поряд із традиційним поглядом на мову як показника національної ідентичності йдеться про нові підходи, згідно яких мова виступає вже і як економічна сутність. Індивідуальні запити, які формуються під впливом економічної ситуації та ситуації на ринку праці, визначають зміст і форми іншомовної підготовки.

Для майбутніх фахівців вивчення іноземної мови набуває прагматичного смислу, невіддільного від оволодіння професією. При цьому формування іншомовної комунікативної компетентності відбувається разом із формуванням професійної компетентності та змінюється під впливом професійного контексту. Тому мовна політика не тільки посідає важливе місце серед впливів соціуму на мовне функціонування, серед напрямків, методів, технологій тощо, але і розглядається як вагомий аспект державної політики, як сучасний спосіб забезпечення якості вищої професійної освіти. Оскільки іншомовна підготовка є невід'ємною частиною системи вищої професійної освіти, то вона залежить від основних тенденцій розвитку цієї системи. Звідси зростають вимоги і до організаторів навчального процесу, і до функцій ВНЗ та його освітньої, зокрема мовної політики. Все викладене вище і зумовлює актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням мовної політики в умовах входження до європейського простору вищої освіти присвячені досить численні публікації вітчизняних науковців, зокрема В. Андрущенко, В. Бондаря, В. Гаманюк, М. Згуровського, О. Коваленко, Т. Ковальової, В. Кременя, В. Лугового, В. Махінова, С. Ніколаєнка, Л. Ороховської, Н. Пелагеші, С. Саєнко, М. Степка, М. Тадєєвої, Ю. Чередник, О. Яковлевої та інших. Слід зауважити, що поняття мовної політики вищого навчального закладу стосовно іншомовної підготовки майбутніх фахівців ще не знайшло широкого висвітлення у вітчизняній педагогічній літературі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема потребує вирішення, оскільки зміст, завдання, принципи, ідеї професійно орієнтованої іншомовної підготовки та освітньої діяльності вищої школи йдуть пліч-о-пліч у направленості на вирішення соціального замовлення суспільства – підготовці нового соціально-професійного типу фахівця.

Мета статті – дати визначення поняття «мовна політика вищого навчального закладу» та окреслити шляхи її формування в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Серед численних визначень поняття мовної політики у світовій літературі нам імponує розуміння її як процесу, від-

повіді на виклики та проблеми (К. Роhe), комплексу заходів (Н.Д. Гальскова), оскільки в них закладена стратегія, розвиток, рішення. Спираючись на ці визначення, а також на трактування М.В. Дружиніної [1], мовну освітню політику вищого навчального закладу ми розглядаємо в якості інструмента системного та багатоканального впливу на покращення ефективності іншомовної підготовки як сегменту професійної вищої освіти, як заходи із збереження або зміни умов і норм функціонування системи навчання іноземних мов.

В умовах реформування вітчизняної вищої освіти концепція формування іншомовної освітньої політики вищого навчального закладу, орієнтована на явища інтернаціоналізму, багатомовності, мобільності у професійній сфері, полікультурності беззаперечно є місточком у пошуку узгодженої позиції для виконання суспільного завдання. Таким чином, урахування сучасних реалій, специфіки вищого навчального закладу, міжнародного та вітчизняного досвіду є запорукою формування мовної політики ВНЗ, орієнтованої на забезпечення якості професійної підготовки фахівця.

Освітнє середовище вищого навчального закладу рухливе, мінливе, різноманітне. Ці ж характеристики властиві і для його складника – іншомовної підготовки. В той же час іншомовна підготовка як невід'ємна складова системи професійної освіти завдяки своїй специфіці розвивається автономно. Це призводить до неадекватності іншомовної підготовки у системі вищої освіти, по суті, до відриву підсистеми від системи.

Зазвичай керівники вищих навчальних закладів та інших структурних підрозділів погоджуються, що необхідно об'єднувати зусилля всіх заінтересованих сторін щодо оновлення якості іншомовної підготовки. Проте, досить часто, не володіючи сучасними управлінськими механізмами, перекладають це завдання виключно на кафедри іноземних мов. Однак, формування мовної освітньої політики вищого навчального закладу як засобу забезпечення якості професійної освіти, в першу чергу, є процес та результат узгодження позицій сторін, зацікавлених у сучасній вищій професійній освіті.

Цей процес буде дійсно результативним, якщо опиратиметься на 1) вітчизняні та зарубіжні досягнення у галузі професійної та іншомовної підготовки; 2) враховуватиме прогресивні тенденції розвитку взаємозв'язків між професійною та іншомовною підготовкою, зокрема інтегративного навчання; 3) орієнтуватиметься на освітні та професійні потреби суб'єктів ВНЗ, запити суспільства на іншомовну підготовку, ринок праці. Звідси, мовна освітня політика університету як аспект його освітньої політики повинна, в першу чергу, орієнтуватися на тенденції, властиві іншомовній підготовці: множинності, культурного розмаїття,

варіативності, диверсифікації, віртуалізації, полілінгвізму тощо.

Формування мовної освітньої політики університету передбачає і забезпечення комплексної та глибокої модернізації структури, змісту і технологій іншомовної підготовки, системи управління, нормативно-правової та матеріально-технічної бази. Мовна політика університету повинна бути підпорядкована основній стратегічній меті іншомовної підготовки – формуванню професійної мовної особистості (Хоменко О.В., 2014).

Автор зазначає, що формування мовної освітньої політики вищого навчального закладу стосовно іншомовної підготовки повинно 1) співвідноситися із тенденціями і процесами розвитку вищої освіти в Україні та європейському освітньому просторі; 2) відповідати державним документам в галузі освіти; 3) враховувати інноваційний вітчизняний та зарубіжний досвід і досягнення в галузі професійної підготовки майбутніх фахівців; 4) гармонізуватися із сучасною концептуальною моделлю іншомовної підготовки в Європі, яка реалізується на основі методичних документів Ради Європи: Загальноєвропейських рівнів володіння іноземною мовою, задекларованих в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти – визначені порогові рівні для кожної мови; Загальноєвропейських компетентностей володіння іноземною мовою; Європейського Мовного Портфеля (The European Language Portfolio) – загальноєвропейської система, яка відкриває можливість уніфікації досягнутих результатів незалежно від форм іншомовної підготовки. У свою чергу, реалізація цих завдань викликає необхідність у конкретних заходах, до яких автори відносять:

- підготовку професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу до спільної діяльності із забезпечення якості професійної освіти шляхом розвитку професійної іншомовної компетентності студентів як складової їх професійної компетентності;

- задоволення попиту на якість іншомовної, інформаційно-комунікативної та професійної культури підготовки фахівців, що передбачає: 1) аналіз стану іншомовної підготовки у ВНЗ; 2) аналіз світових освітніх тенденцій у сфері іншомовної підготовки; 3) модернізацію змісту іншомовної підготовки; 4) підвищення статусу іншомовної підготовки як фактору розвитку ВНЗ;

- здійснення пошуку балансу інтересів суб'єктів освіти – викладачів іншомовної та професійної підготовки та студентів, широкого кола осіб, зацікавлених у якості професійної іншомовної підготовки фахівців у вищому навчальному закладі: працевлаштувачів, потенційних споживачів освітніх послуг;

- створення системи моніторингу якості іншомовної підготовки студентів ВНЗ; розробку конт-

рольно-вимірювальних матеріалів з метою перевірки результатів навчальної діяльності;

- створення спільної системи перепідготовки для викладачів як іншомовної підготовки, так і профільної спеціальності;

- розробку інноваційних концепцій інтегративної іншомовної підготовки відповідно до міжнародних освітніх стандартів;

- формування команд викладачів різних кафедр і підрозділів вищого навчального закладу для реалізації концепції інтегративного навчання;

- розробку плану впровадження полілінгвальної освіти на основі нової нормативно-правової документації;

- створення полімовного освітнього середовища, зокрема створення та забезпечення наукового супроводу практичної діяльності лінгвістичних центрів полілінгвальної освіти; створення міжкафедральних науково-дослідних лабораторій;

- забезпечення варіативності освітніх програм, диверсифікація моделей навчання;

- розробку структури організації самостійної роботи студентів;

- організацію роботи читальних залів, комп'ютерних / лінгфонних лабораторій;

- планування об'єму навчальних годин на іншомовну підготовку;

- розвиток міжнародної академічної співпраці;

- розробку концепції лінгвосамоосвіти, оскільки мовна політика у вищому професійному закладі нерозривно пов'язана з концепцією освіти протягом усього життя.

Реалізація зазначених заходів сприятиме максимальному зближенню мовної та освітньої політики вищого навчального закладу, що дозволяє говорити не окремо про освітню та мовну політику ВНЗ, а про мовну освітню політику університету, орієнтовану на питання мови, культури, а також професію у їх взаємозв'язку та орієнтацію на якість професійної підготовки майбутніх фахівців. Отже, якість забезпечується взаємозв'язком: 1) мети та змісту вищої професійної освіти з метою та змістом іншомовної підготовки; 2) іншомовної комунікативної та професійної компетентності; 3) іншомовного та освітнього середовища у вищому навчальному закладі.

Формування мовної освітньої політики вищого навчального закладу зумовлюється ще і необхідністю збереження та розвитку класичної вищої освіти. Глобальний освітній простір, як свідчить аналіз праць із соціології, політології, культурології та інших наук, перетворився на поле конкурентної боротьби за відповідність освіти очікуванням суспільства, соціальним цілям, потребам особистості.

На сьогодні ключ до багатства – це те, наскільки вправно країна чи компанія збирає, розподіляє й накопичує знання (Т. Фрідмен, 2002). У такій ситуації вищі навчальні заклади намагаються створити або свої власні інфраструктури віртуального навчання,

або приєднатися до вже існуючих, органічно вписуючи їх у традиційні освітні моделі та розробляючи відповідні програми і навчальні плани. Проте високорозвинені країни та транснаціональні компанії постійно пропонують та реалізують нові стандарти освіти у відповідних проектах із використанням Інтернет. Зокрема, зростає кількість віртуальних університетів. Вони кидають виклик класичним, які функціонують на засадах, що суперечать глобальному споживацтву, а саме: здійснюють науковий пошук і нові відкриття для подальшої передачі, а не для приватного нагромадження; передають не лише знання, а й соціальну і культурну пам'ять, культурні, освітні традиції, духовне багатство.

Наше духовне багатство, цінності, ідеали, традиції завжди єднали людей і були основою нашої ідентичності. Ми одностайні з твердженням, що людство не повинен єднати лише Інтернет без жодної системи цінностей, без жодних фільтрів, без жодної концепції смислу, альтернативної бізнесовій, і без жодного альтернативного погляду на людей, інакшого від трактування їх як споживачів, що шукають найнижчу ціну [2].

Через віртуальне навчання передати наше духовне багатство неможливо; воно передається лише класичними освітніми закладами. Можливо, саме в цьому наша перевага, яка забезпечить високий рівень якісної освіти – прийняти нове, прогресивне, але і не втратити свого, надбаного віками. З цієї метою здається доцільним об'єднання провідних класичних університетів, профільних ВНЗ за допомогою мережі в асоціації, як це є на Заході. Це дасть можливість оперативної координації зусиль для вироблення загальної платформи дій, просування наших освітніх цінностей на світовий освітній простір, кооперацію із провідними міжнародними подібними об'єднаннями тощо. Це уможливить і реалізацію концепції змішаного навчання, яка є гідним засобом осучаснення вищої професійної освіти та компромісним місточком між віртуальною та класичною освітою.

Під змішаним навчанням за І.А. Малиніною (2013) та О.Л. Огурцовою (2012), автори розуміють комбінування аудиторного навчання з навчанням за допомогою інтернет-ресурсів, які дозволяють здійснювати спільну діяльність учасників навчального процесу. Змішаним вважається навчання, якщо від 30% до 70% навчального часу проходить в режимі он-лайн [3, с. 5].

У змішаному навчанні в певних пропорціях присутні як очні, так і дистанційні технології, що дає можливість використати всі їх переваги, в той же час мінімізувавши недоліки. Все викладене стосується й іншомовної підготовки. Технологія змішаного навчання (blended learning) стає все більше затребуваною і ефективною при вивченні іноземних мов, оскільки вона дозволяє не лише продуктивно організувати час викладача і студента, але й перетворює процес оволодіння мовою на доступний і цікавий. Відбувається це за рахунок комбінування різних способів подачі матеріалу (очне – face-to-face, електронне – online learning і самостійне навчання – self-study learning) з використанням технологій управління знаннями (О.В. Костіна, 2010). У змішаному навчанні є широкі можливості для використання дистанційного навчання. Це дозволяє разом із викладачем вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію студента, що посилює відповідальність студента за результати свого навчання.

Висновки. Все викладене вище спонукає до розробки вітчизняної сучасної концепції мовної освітньої політики вищих навчальних закладів, яка б задовольняла вимоги держави, запити суспільства, потреби особистості у іншомовній підготовці в системі вищої професійної освіти. Завдяки такій концепції іншомовна професійна освіта отримує чітку стратегію розвитку, націлену на кінцевий результат якісної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Розвиток зазначеної концепції – це і шлях до збереження та розвитку класичної вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дружинина М.В. Понятие и принципы формирования языковой политики университета. // Известия российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена, 2008. С. 60–70.
2. Кремень В.Г. Якісна освіта: методологічні акценти сучасного розуміння. / В.Г. Кремень. // Вища освіта України. Додаток 3, том 1 (8). 2008. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». С. 187–196.
3. Watwood B. Building from content to community: Rethinking the transition to online teaching and learning: ACTE White Paper / Britt Watwood, Jeffery Nugent, William "Bud" Deihl. Virginia Commonwealth University: Center for teaching excellence, 2009. 22 p.